

INTRODUCCIÓ

Catalunya enfront del Minotaure sota el signe del catorze

*«Los casos de Escocia y Cataluña no tienen nada que ver.
Escocia fue un estado independiente por siglos».*

RAMON TAMAMES, 2014

Pel fet que hàgim surat durant els quatre segles més aguts del Minotaure, ens certifiquem de la realitat de la nostra existència. Per això no podem dir que la història de Catalunya sigui un perpetu condicional, petita relliscada lèxica de Ferrater Mora. No. La vida dels catalans és un acte d'afirmació continuada.

JAUME VICENS VIVES, 1960, l'any de la seva mort

Ja som a la recta final de l'any que ha de ser clau per saber si Catalunya tindrà lloc en el concert europeu dels estats. El compte enrere posat en marxa pel compromís històric dels representants de la gran majoria de ciutadans de tot el ventall ideològic (per fi hem vist el retrat de la «Catalunya, un sol poble» somniat per Paco Candel) va avançant cap a la jornada decisiva. És un moment engrescador, però també –no ho podem negar– d'incertituds derivades en gran part del bombardeig constant de notícies poc estimulants a què diàriament ens veiem sotmesos (Espanya es tanca en banda, Europa fa com aquell qui se'n renta les mans), amanides per les vacil·lacions, entre ingènues i interessades, dels addictes a la tercera via –sempre amatents als cants de sirena que puguin arribar de Ponent– i pels exabruptes amenaçadors dels *negacionistes* exteriors i interiors que, en un paper entusiasta de trompeters de l'apocalipsi, anuncien dia sí i dia també els imminents desastres que devastaran el nostre país si persisteix a seguir el seu camí.

Per sortir airosos d'aquest tràngol, que Manuel Costa-Pau anomena «procés laboriós, ple d'esculls, assetjat de recels, infestat de malentesos», tenim, tanmateix, una medicina infal·lible. Qui l'ha provada en diu meravelles. Aquesta medicina no és altra que transitar per la nostra història conduïts per grans mestres com són Ferran Soldevila, Jaume Vicens Vives o Pierre Vilar; figures que l'historiador figuerenc Enric Pujol qualifica dels «tres grans clàssics de la historiografia catalana moderna».

De la mà de la seva obra, com Dant de la mà de Virgili, el lector peregrinarà per un encadenat de fets històrics, des del moment polític present fins a la profunditat de més de mil anys enrere, en el qual junts explorarem, no sé amb quina sort, referents imprescindibles per entendre el present i concebre el demà imminent, sempre des de la consciència del passat propi.

És l'occità Pierre Vilar qui anima els seus lectors catalans a «no pensar en el present per ell mateix, ans a partir del passat, no interessar-se pel passat en si mateix, ans perquè pesa sobre el present, aquesta és l'única manera d'apoderar-se encertadament de *l'un* i de *l'altre*». Aquesta recomanació ens permetrà esvaïr la boira de la propaganda pseudohistòrica interessada a amagar la veritat. En paraules dites des de Nova York pel professor Jordi Graupera: «Com més dades trobes, més veus que el relat d'allà és propaganda d'estat i el d'aquí, folklore inofensiu. Si ens haguessin exigut saber la història d'aquí i del món que avui s'accepta a l'acadèmia, sense nacionalismes de cap mena, faria 15 anys que seríem al carrer i no ens n'hauríem mogut».

En definitiva, fem nostre el mot d'ordre llançat per Ferran Soldevila: «Conèixer-nos per fer de Catalunya un país normal» o, si ho preferiu, fem nostres les paraules manllevades de l'Evangeli de Sant Joan: «Solament la veritat –històrica– ens farà ciutadans lliures».

Per tant, davant de qualsevol dubte o vacil·lació provocada per les conjuntures adverses que ens envolten, exercitem-nos en el coneixement de la nostra història, de la qual som massa sovint analfabets; alguns, per l'educació nacional-catòlica rebuda al franquisme; altres, els més joves, per un ensenyament cada cop menys interessat en les humanitats. Aquest analfabetisme sobre el passat propi ens aboca a referents aliens sovint provo-

cadors de sentiments d'inferioritat o autoodi dels quals s'aprofiten els adversaris de la Causa. Per evitar-ho, estem, doncs, obligats a aquest esforç supletori (més aviat plaer supletori, ja que les obres dels mestres de la historiografia catalana solen ser també delicioses peces literàries). És així com descobrirem que la nostra història no és altra cosa que una permanent afirmació nacional encara en les condicions més adverses i que és certa la reconvençió de Vicens Vives, ja a les portes de la mort, al seu gran amic, el filòsof Ferrater Mora: la història de Catalunya no és un perpetu condicional (i si...) sinó un acte d'afirmació continuada (un sí) enfront de l'agressió del Minotaure (l'home brau mitològic guardià del seu laberint que l'historiador gironí fa servir com a símbol del poder de l'Estat espanyol).

Com a fil conductor de la singladura que emprenem –el lector dirà si ha valgut la pena embarcar-s'hi– s'aprofita una coincidència numèrica que té la importància que cadascú li vulgui donar. En tot cas, no és nou donar valor als números com a eina per aproximar-se als secrets del passat i fer previsió sobre el futur. El genial Alexandre Deulofeu, sense anar més lluny, ens ha mostrat a bastament la importància de la matemàtica com a motor i prospectiva de la història. Algú pot pensar en una amagada llei pitagòrica o cabalística que presideix el decurs històric dels catalans. Altres, més cartesians, que tot plegat serà aprofitar una curiositat de la nostra història. Sigui com sigui, resseguint-ne les pàgines de cada segle (del xx fins al viii), podem observar en llur respectiu any catorze (o al seu voltant immediat) la presència indefectible d'un episodi transcendental i d'alt valor simbòlic que delata, prefigura o consolida la nostra singularitat política nacional. No cal ni dir que no serà la simple lectura d'aquest llibre la que supleixi les mancances paleses en

l'ensenyament de la pròpia història (seria realment una pretensió tan presumptuosa com temerària), però tant de bo servís per inocular al lector el verí de la passió pels nostres mestres. Tampoc tindrà per nord endolcir l'orgull de grup relatant una mítica existència de Catalunya ancorada en la foscor dels temps (això ho deixo per als nacionalistes veïns de ponent que un dia sí i l'altre també ens sorprenen amb rastres de 3.000 anys –o més enllà– per justificar la *gloriosa unidad de España*); però tampoc esperi el lector una descripció freda o esterilitzada, sense el batec apassionat del present, dels fets que els catalans han protagonitzat en el passat. Com advertia Rodolf Llorens en el seu imprescindible *Com hem estat i com som els catalans*, si al lector li repugna la veritat a cop calent farà molt santament de deixar-ho córrer i de no girar cap més full.

Diguem-ho clar: el llibre ja serà un èxit si aporta tan sols un modest gra de sorra a la tasca comuna de carregar les bateries mentals i morals dels ciutadans –els convençuts, els escèptics i els vacil·lants– amb l'energia dels que ens han precedit en una feixuga però apassionant aventura. Que els ciutadans –protagonistes sempre dels canvis històrics– trobin en el passat la força i la convicció que els faci dignes del reconeixement que Josep Pla (i ja són quatre els empordanesos que guarneixen aquesta introducció) retia al seu editor Cruzet per haver estat capaç de «retorçar la desventura, vèncer la catàstrofe i crear amb les pedres disperses del nostre esperit l'edifici de les més sòlides possibilitats». Estic segur que no són moments de distreure'ns amb troballes més o menys enginyoses. Si algun sentit té aquesta singularitat numèrica de l'any catorze és per revelar segle a segle, i a mesura que anem descendant per l'espiral de la nostra història, que sota el seu signe remintola la tossuda pre-

sència d'una continuada i col·lectiva afirmació política de pertinença nacional amb el confessat desig –no us vull pas enganyar– que el 2014, lluny de ser una excepció de la regla (atzarosa o no) del número catorze, en sigui confirmació última. Sigui, en definitiva, l'any de l'arribada dels catalans, com un sol poble, al lloc que els pertoca al món contemporani després de la seva llarga i fatigosa marxa pel laberint del Minotaure.